

УДК: 37.011.3-051: 81'243

ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛІ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Тонконог Н.І.

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Україна, Переяслав-Хмельницький

У статті досліджено визначення понять «моделювання» та «модель» у сфері педагогічної науки, розглянуто головні принципи та етапи процесу педагогічного моделювання. Запропоновано структуру моделі формування індивідуальної стратегії освітньо-професійної діяльності майбутніх учителів іноземних мов у процесі професійної підготовки у вищих педагогічних навчальних закладах. Виокремлено та охарактеризовано три блоки зазначеної моделі: цільовий, змістотворчий та рефлексивно-оцінювальний.

Визначено мету, завдання, основоположні наукові підходи, принципи, структурні компоненти, форми та основні педагогічні умови ефективного впровадження розробленої автором моделі.

Ключові слова: модель, моделювання, індивідуальна стратегія, підготовка вчителів іноземних мов, педагогічні умови.

Tonkonoh N.I. Characteristics of foreign language teacher's individual strategy model of education-professional activity / Pereiaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after Hryhorii Skovoroda, Ukraine, Pereiaslav-Khmelnytskyi

In the article definitions of the terms 'modelling' and 'model' in the sphere of pedagogical science are explored. The main principles and stages of educational modelling are viewed. The structure of individual strategy model of education-professional activity forming of future foreign languages teachers in the process of professional training in higher pedagogical education establishments is offered. Three blocks of the marked model are distinguished and described: objective, meaningful and reflexive-estimated.

The aim, the tasks, fundamental scientific approaches, principles, structural components, forms and basic pedagogical conditions of effective implementation of the model worked out by the author are defined.

Key words: model, modelling, individual strategy, foreign languages teachers training, pedagogical conditions.

Вступ. На сьогодні іншомовна комунікативна компетентність є необхідною передумовою інтеграції України до Європейського співтовариства. Високий рівень володіння хоча б однією іноземною мовою відкриває широкі перспективи професійного розвитку перед

фахівцями різних сфер діяльності та є невід'ємною складовою їх професіоналізму.

Мета та завдання статті. Метою статті є розроблення та обґрунтування моделі формування індивідуальної стратегії освітньо-професійної діяльності в учителів іноземних мов протягом професійної підготовки у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу статті. Проблемам створення моделі спеціаліста присвячено наукові праці Щербакової Т.К., Маркової А.К. та ін. Сутність процесів моделювання, проектування та управління педагогічними системами і процесами досліджували Гершунський Б.С., Заір-Бек Є.С., Конаржевський Ю.А., Смірнова Є.Е., Тализіна Н.Ф., Дахін А.Н., Фролов П.Т., Лодатко Є.О., Павлютенков Є.М., Євтодюк А.В., Ткачова С.В., Мельник С.В. та ін.

На сьогодні моделювання використовується у всіх науках і на всіх етапах наукового дослідження. Евристична сила цього методу полягає в тому, що за його допомогою триває навчання від складного до простого, небаченого і невідчутного до видимого і відчутного, незнайомого до знайомого тощо. Модель – це система дослідження, яка служить засобом для отримання інформації про іншу систему – комплекс структурних елементів. В аспекті підготовки майбутнього вчителя іноземної мови, до них відносимо мету, завдання, принципи, методологічні підходи, компоненти, критерії та рівні сформованості стратегії освітньо-професійної діяльності. *Моделювання – відтворення характеристик одного об'єкта на іншому, зумовлене раніше визначеною метою та орієнтоване на практичне застосування результатів, тобто* має прикладний характер. Проте такий характер не виключає теоретичних досліджень [1, с. 2].

Бабанський Ю.К. зазначає, що моделювання допомагає систематизувати знання про явища або процеси, що вивчаються, підказує шляхи їх цілісного відображення, намічає більш повні зв'язки між компонентами, відкриває можливості для створення цілісних класифікацій. Процес моделювання має ряд етапів: попередній аналіз; створення і подальше вивчення моделі; перенесення отриманої інформації на досліджуваний процес; аналіз достовірності, ефективності моделі; 5) корекція моделі [1].

Формування індивідуальної стратегії освітньо-професійної діяльності у майбутніх учителів іноземних мов представлено в розробленій моделі, до складу якої входять три взаємопов'язані блоки: *цільовий, змістотворчий та рефлексивно-оцінювальний*.

Цільовий блок моделі складається з мети, завдань, методологічних підходів та принципів. Він охоплює різноманітні завдання освітнього процесу, спрямованого на формування індивідуальної стратегії освітньо-професійної діяльності в майбутніх учителів іноземних мов.

До них відносимо формування і розвиток позитивної мотивації до професійної діяльності, активізацію навчально-пізнавальної діяльності, спрямованої на підвищення рівня сформованості індивідуальної стратегії ОПД, формування навичок об'єктивного оцінювання своїх дій у процесі цілеспрямованого освітньо-професійного розвитку.

Змістотворчий блок містить компоненти індивідуальної стратегії освітньо-професійної діяльності та педагогічні умови її формування.

Рефлексивно-оцінювальний блок – критерії та рівні сформованості індивідуальної стратегії ОПД майбутніх учителів іноземних мов, а також результат її формування. Визначення мети є вагомим етапом проектування моделі і створює передумови для її побудови. Метою реалізації на практиці розробленої моделі є формування індивідуальної стратегії освітньо-професійної діяльності вчителя іноземної мови в результаті професійної підготовки. В основу моделі навчально-виховного процесу, відповідно до мети і специфіки проблеми дослідження, було покладено сучасні методологічні підходи, а саме особистісно-орієнтований, компетентнісний, комунікативно-діяльнісний, соціокультурний.

Особистісно-орієнтований підхід спрямований на становлення майбутнього фахівця з врахуванням його індивідуальних особливостей. Пріоритетним завданням цього підходу є виховання всебічно розвиненої та обдарованої особистості, що є головною метою здобуття освіти, згідно з державною національною програмою «Освіта» («Україна XXI століття»)[2]. Значні зміни у соціальній, інформаційній та технологічній галузі призвели до кризи парадигми освіти, створеній лише на базі передачі знань, умінь та навичок від викладачів студентам. Сучасне суспільство потребує фахівців не з «механічно» набутих знаннями, а з багатим духовно-особистісним, творчим та культурним досвідом [3, с. 21].

Компетентнісний підхід вперше був застосований в Англії. Його впровадження в освіті є спробою привести у відповідність потреби суспільства та особистості. Використання даного підходу, на погляд Хуторського А.В., в теорії і практиці навчального процесу дає змогу вчителям, що володіють теоретичними знаннями, подолати труднощі у практичній діяльності [5, с. 29].

Комунікативно-діяльнісний підхід передбачає розвиток особистості студента через його діяльність. Акцент зміщується з механічного накопичення знань на розвиток практичної діяльності та пізнавальної активності студентів. Цей підхід полягає в тому, що кінцевою метою навчання є формування способу дій, системи професійних умінь майбутнього фахівця, а знання слугують засобом для досягнення цієї мети. Даний підхід до навчання іноземних мов передбачає взаємоконтроль з опорою на «ключі», роботу в парах [6, с. 84]. На наш погляд, це відіграє важливу роль, оскільки сприяє

самовираженню студентів, даючи нагоду показати результати своєї роботи за допомогою діалогічної взаємодії.

Соціокультурний підхід пов'язаний з культурологічним напрямом досліджень. У методичному аспекті цей напрям набуває послідовної реалізації в концепції комунікативної іншомовної освіти, розробленій під егідою Пасова Е.І. Сутність даного підходу зводиться до положення: «Шлях опанування мови є освітнім процесом, зміст якого – культура країни мови, що вивчається [4, с. 103].

Структурні компоненти блоків моделі визначаються як загальнодидактичними принципами, так і спеціальними, що лежать в основі педагогічних технологій. Звертаючись до принципів навчання, маємо на увазі систему основних положень, які визначають зміст, форми та методи навчального процесу, дотримання яких забезпечує його ефективність. Виокремлюємо такі компоненти структури індивідуальної стратегії ОПД: мотиваційно-ціннісний, компетентнісний, діагностичний, рефлексивний. Мотиваційно-ціннісний компонент передбачає наявність ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності, її педагогічну спрямованість. Компетентнісний – наявність у студентів чіткого уявлення про образ сучасного вчителя іноземної мови, здатність до застосування психолого-педагогічних знань у виконанні професійних завдань, здатність до творчої діяльності. Діагностичний – використання діагностичних методик з метою визначення недоліків у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів іноземних мов з подальшим виявленням та усуненням їх причин. Рефлексивний – здатність до планування професійної діяльності та прогнозування її результатів, вміння складати індивідуальну програму особистісного і професійного самовдосконалення, здатність до самокритики, самоаналізу власної педагогічної діяльності.

Отже, формування стратегії освітньо-професійної діяльності майбутнього вчителя іноземної мови залежить від багатьох факторів: рівня володіння іноземною мовою, методичних навичок, педагогічного досвіду, здатності вивчати та застосовувати інноваційні технології навчання іноземних мов, а також від діагностування і рефлексії освітньо-професійної підготовки.

На підставі аналізу професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов та окремих компонентів стратегії було визначено *педагогічні умови* формування індивідуальної стратегії ОПД: наявність ціннісного ставлення до професії та позитивної мотивації до професійно-особистісного розвитку у майбутніх учителів іноземних мов; актуалізація компетентностей, необхідних для успішної майбутньої професійної діяльності; структурування та оптимізація навчального матеріалу за фаховою компетентністю вчителів іноземних

мов; застосування інноваційних технологій моделювання професійної діяльності.

З метою оцінки сформованості зазначеної стратегії було виокремлено такі критерії: ціннісне ставлення до майбутньої професійної діяльності; сприймання студентами навчання іноземних мов як цілісного процесу; здатність самостійно виконувати професійні завдання. Прояв знань, умінь і навичок у професійній діяльності виявляється в різному ступені сформованості вищезазначених критеріїв, що дозволяє визначити рівні сформованості індивідуальної стратегії: *початковий, достатній і високий*. *Початковий рівень* сформованості індивідуальної стратегії характеризується функціонуванням її окремих елементів, відсутністю методики застосування знань і вмінь. Тобто, індивідуальна стратегія освітньо-професійної діяльності перебуває в стадії формування. *Достатній рівень* передбачає етап становлення зазначеної стратегії. При цьому спостерігається розвиток окремих її компонентів за наявності взаємозв'язку між ними. *Високий рівень* формування індивідуальної стратегії ОПД вчителя іноземної мови відрізняється сформованістю цілей, мотивів, потреб як результату вибору майбутньої професійної діяльності з чіткою мотивацією особистісно-професійного самовдосконалення; високим інтересом до майбутньої професії, впевненістю в необхідності постійного професійного зростання; достатнім рівнем знань про способи самоконтролю та саморегуляції; здатністю до рефлексії своєї діяльності. Рефлексивно-оцінювальний блок моделі містить очікуваний результат фахової підготовки – сформовану індивідуальну стратегію освітньо-професійної діяльності майбутніх учителів іноземних мов. Таким чином, результат відображає ефективність впровадження в процес навчання запропонованої моделі та комплексу педагогічних умов.

Висновки. Отже, індивідуальна стратегія освітньо-професійної діяльності майбутніх учителів іноземних мов передбачає розвиток у студентів комплексу знань, умінь та особистісних якостей педагога, що формуються за допомогою моделі, в структурі якої представлено як професійні, так і особистісні складові. Розроблена модель складається з трьох блоків: цільового, змістотворчого і рефлексивно-оцінювального. Між ними існує зворотний зв'язок, що дає змогу коригувати їх зміст, відповідно до вимог сьогодення. Зокрема, компоненти моделі здійснюють вплив на методологічні підходи та принципи формування стратегії освітньо-професійної діяльності майбутніх учителів іноземних мов, а також на критерії та рівні сформованості зазначеної стратегії. Реалізація нашої моделі відбувалася шляхом проведення попереднього діагностування рівня сформованості індивідуальної стратегії в майбутніх учителів іноземних

мов та впровадження необхідних педагогічних умов з метою забезпечення ефективності формування досліджуваного феномену в студентів.

Доцільним напрямом подальших розвідок вважаємо порівняльний аналіз визначених педагогічних умов з відповідними у вищій школі за кордоном.

Література:

1. Павлютенков Є.М. Моделювання педагогічних процесів / Є.М. Павлютенков // Управління школою. – 2007. – № 10. – С. 2 – 3.
2. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»)[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-563.html>
3. Морська Л.І. Методична система підготовки майбутнього вчителя іноземних мов до використання інформаційних технологій у навчанні учнів: [монографія] / Морська Л.І. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2007. – 243 с.
4. Щукін А.Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика: Учебное пособие для преподавателей и студентов / А.Н. Щукін. – М.: Филоматис, 2004. – 416 с.
5. Коваленко О. Щоб язык міг довести і до Києва, і до Лондона, і до Парижа...: формування компетентнісного підходу до вивчення іноземних мов / Оксана Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2008. – № 3. – С. 28 – 30.
6. Атрощенко Т.О. Методика викладання дисциплін лінгводидактичного циклу: Навчально-методичний посібник за кредитно-модульною системою організації навчального процесу / Т.О. Атрощенко. - К.: Кондор-Видавництво, 2015. - 164 с.

References:

1. Pavliutenkov Je. M. Modeliuvannja pedaghoghichnykh procesiv / Je.M. Pavliutenkov // Upravlinnia shkoloju. – 2007. – № 10. – С. 2 – 3.
2. Derzhavna nacionaljna proghrama «Osvita» («Ukrajina XXI stolittja»)[Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.info-library.com.ua/books-text-563.html>
3. Morsjka L.I. Metodychna systema pidghotovky majbutnjogho vchytelja inozemnykh mov do vykorystannja informacijnykh tekhnologhij u navchanni uchniv: [monoghrafija] / Morsjka L.I. – Ternopilj: TNPU im. V. Ghnatjuka, 2007. – 243 s.
4. Shchukin A.N. Obuchenie inostrannym yazykam: Teoriya i praktika: Uchebnoe posobie dlya prepodavateley i studentov / A.N. Shchukin. – M.: Filomatis, 2004. – 416 s.
5. Kovalenko O. Shhob jazyk migh dovesty i do Kyjeva, i do Londona, i do Paryzha...: formuvannja kompetentnisnogho pidkhodu do vyvchennja

inozemnykh mov / Oksana Kovalenko // Inozemni movy v navchalnykh zakladakh. – 2008. – № 3. – S. 28 – 30.

6. *Atroshchenko T.O. Metodyka vykladannja dyscyplin lingvodydaktychnogho cyklu: Navchaljno-metodychnyj posibnyk za kredytno-moduljnoju systemoju orghanizaciji navchalnogho procesu / T.O. Atroshchenko. - K.: Kondor-Vydavnytvo, 2015. – 164 s.*